

Posted Nov 2011

Ἡ οἰκονομικὴ κρίσις καὶ τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῆς χώρας μας

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἐνάμισυ ἔτος καὶ πλέον ἡ Ἑλλάς εὐρίσκεται εἰς τὸ προσκῆνιον τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως τοῦ κόσμου. Ἡ προσοχὴ ὄχι μόνον τῶν Εὐρωπαίων ὡς μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκογενείας εἰς τὴν ὁποίαν καλῶς ἢ κακῶς ἀνήκει καὶ ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ ὀλοκλήρου τῆς ὑψηλίου εἶναι στραμμένη πρὸς τὴν Ἑλλάδα, κάμνοντας ὑποθέσεις καὶ εἰκασίας περὶ πτωχεύσεως τῆς χώρας μας καὶ ἐξαπολύοντας γενικευμένας ἐπικρίσεις ἄνευ ἐξαιρέσεων διὰ τὴν ἀνικανότητα τοῦ κράτους ὅπως καὶ τὴν διαφθορὰν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ἐν γένει, ὅλοι οἱ ἐταῖροι μας εἰς τὴν Εὐρώπην εἶναι βαθέως ἐνοχλημένοι διὰ τὸν τρόπον ζωῆς τῶν Ἑλλήνων—τὴν λεγομένην “καλοπερασίαν”,—τοὺς ἀλογίστους δανεισμούς, τὸ “βόλευμα” μὲ τὰς προώρους συντάξεις, τὴν εὐρείαν φοροδιαφυγὴν, καὶ γενικῶς μὲ κάθε εἴδους διαφθορᾶς, εἴτε ὅταν ἄνθρωποι ἐξουσίας ἀνοίγουν θέσεις διὰ τοὺς συγγενεῖς των—τὰ τουρκιστὶ λεγόμενα ‘*ρουσφέτια*’—ὥστε νὰ καταστήσῃ ἡ γραφειοκρατία τοῦ κράτους ἓνα δυσκίνητον, ἄδικον, ἀτελέσφορον τερατούργημα, τὸ ὁποῖον ὡς κηφὴν τρέφεται εἰς βάρος τῶν ἀδυνάτων, χωρὶς νὰ παρέχει τὰς δεούσας ὑπηρεσίας, εἴτε ἡ διαφθορὰ ἐμφανίζεται ὅταν ὁ πτωχὸς ἐξαντλῇ τὸν βίον του διὰ νὰ φιλοδώρησῃ τὸ ἰατρὸν (τὰ τουρκιστὶ λεγόμενα ‘*μπαξίσια*’ ἢ ἄλλως ‘*φακελάκια*’) ὥστε νὰ κάμῃ τὸ καθήκον του πρὸς τὸν ἀσθενὴν τοῦ πτωχοῦ. Ἡ ἔκτασις τὴν ὁποίαν ἔχει λάβει αὐτὴ ἡ κατάστασις εἶναι τόσον ἐκτεταμένη καὶ ἔχει εἰσχωρήσει εἰς ὅλας τὰς τάξεις καὶ παρατάξεις, ὥστε ἡ ἐντύπωσις εἶναι ὅτι οἱ εἰλικρινεῖς, ἔντιμοι, καὶ φιλαλήθεις ἄνθρωποι ἔχουν καταστήσει μίαν μικρὰ μειοψηφία.

Σήμερον ἔχομεν καταστήσει ὁ περίγελος τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου ὅλου. Ἐμεῖς οἱ ὁποῖοι ζῶμεν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ αἰσθανόμεθα, φαίνεται, βαθύτερον τοὺς ὄνειδισμούς καὶ τοὺς χλευασμούς τῶν ξένων ἀπ’ ὅτι οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἑλλάδι.

Τοιοῦτου εἴδους συμπεριφορὰ, ὅμως, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διαφύγῃ ἐπ’ ἄπειρον τὴν ἄτην, τὴν τιμωρίαν. Σήμερον βλέπομεν ὅτι αἱ ἁμαρτίαι μας “μᾶς ἔχουν εὐρεῖ” (Ἀριθμοὶ 32:23). Σήμερον ἔφθασεν πλέον ὁ κόμβος εἰς τὸ κτένιον. Διότι κανεὶς δὲν δύναται νὰ ζῆ ἐπ’ ἄπειρον

δανειζόμενος. Ἡ διασκέδασις καὶ ὁ χορὸς ἐτελείωσαν. Ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ πληρώσωμεν. Ἡ προοπτικὴ εἶναι ὄντως ὀδυνηρά.

Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ ὁποῖον ἔχει μεγαλητέραν σημασίαν εἶναι νὰ ἐξακριβώσωμεν πῶς κατηντήσαμεν εἰς τὴν οἰκτρὰν ταύτην κατάστασιν, νὰ πάρωμεν τὸ μάθημά μας καὶ νὰ ἀλλάξωμεν κατεύθυνσιν, ὥστε νὰ ἐξέλθωμεν ἐκ τῆς κρίσεως καὶ νὰ μὴ συμβῆ ἐκ νέου τοιοῦτον πρᾶγμα εἰς τὸ μέλλον.

Ὁ ἱστορικὸς πρέπει νὰ ἀναζητήσῃ τὰς αἰτίας μιᾶς καταστάσεως εἰς τὸ παρελθόν. Αὗται πολλάκις εἶναι πολὺ παλαιαὶ καὶ ἐνίοτε ἀμαυρομένη ἀπὸ τὴν ἀχλὺν τοῦ χρόνου.

Τὸ πρῶτον ὅπερ θὰ πρέπει νὰ ἐπισημανθῆ εἶναι ὅτι τὸ βασικὸν πρόβλημά μας ὡς Ἕλληνες εἶναι πνευματικόν. Καὶ ὅταν λέγω ‘πνευματικόν’, δὲν ἐννοῶ τὴν λέξιν ἐν τῇ στενῇ καινοδιαθηκικῇ τῆς ἐννοίᾳ, ὡς ζήτημα πίστεως—βεβαίως εἶναι καὶ τοῦτο, βλέπε κατωτέρω—ἀλλὰ εὐρυτέρως, ἀναφερόμενος εἰς ὀλόκληρον τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ Ἔθνους.

Αἱ λέξεις τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦμεν δὲν εἶναι ἀπλῶς συμβατικὰ σύμβολα σχετιζόμενα πρὸς διάφορα πράγματα, ἀλλὰ τὸ προῖον τῆς σκέψεώς μας. Αἱ λέξεις ἅτινας χρησιμοποιοῦμεν ἐκφράζουν τὴν νοοτροπίαν μας. Τὸ λεξιλόγιον μας ἀντανακλᾷ τὸν τρόπον τῆς σκέψεώς μας, καὶ ὁ τρόπος τῆς σκέψεώς μας φανερώνει τὸν ἐσωτερικὸν βίον μας, τὸ συνειδὸς μας, τὰ αἰσθήματά μας, τὸν χαρακτήρα μας, τὴν πνευματικὴν μας ζωὴν, τὸ φρόνημα πού μᾶς διέπει. Δὲν νομίζω νὰ ὑπάρχει διαφωνία ἐπ’ αὐτοῦ.

Τώρα, ἐάν τις θελήσῃ νὰ ἀναλύσῃ τὸ λεξιλόγιον, τὴν φρασεολογίαν, τὰς ιδέας αἱ ὁποῖαι διέπουν τὴν ζωὴν μας σήμερον, θὰ εὕρῃ ὅτι αὗται εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεσαιωνικαί, ἔχοντας εἰσέλθει εἰς τὸν βίον τοῦ Ἔθνους κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν, δηλαδή, ὅτε τὸ πνευματικὸν καὶ βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ Ἔθνους ἠύρίσκετο εἰς τὸ χαμηλῶτατον σημεῖον τῆς ἱστορίας του. Ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ, ὅμως, ἦτο παλαιότερα. Μέγα κακὸν ἐγένετο ἤδη ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ γλῶσσα ἤρχισεν νὰ ὑφίσταται πιέσεις πρὸς ἀλλαγὴν καὶ ἡ ιδέα τῆς σχέσεως πατρῶνου-πελάτου—ἀγνώστου μέχρι τότε ἐν Ἑλλάδι—, ὁ ἀχρεῖος ἐκεῖνος θεσμὸς τῆς Ῥωμαιοκρατίας, πρωτοεμφανίσθη.¹ Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν, λόγῳ λανθασμένης διδασκα-

¹ Ἴδὲ Chrys C. Caragounis, “A House Church in Corinth? An Inquiry into the Structure of Early Corinthian Christianity” ἐν *Ἀπόστολος Παῦλος καὶ Κόρινθος* [Πρακτικὰ Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, Κόρινθος 23-25 Σεπτεμβρίου 2007], Ἀθήνα 2009, τομ. Α, σελ. 365-418.

λίας, οἱ Ἕλληνες ἀπηξίωνον νὰ χρησιμοποιῶσιν τὸ ἐθνικὸν τῶν ὄνομα Ἑλλην, προτιμῶντες νὰ αὐτοκαλοῦνται “Ῥωμιοί” ὅπως καὶ “Γραικοί”,² ἔχοντες ταυτίσει τὸ ἐθνικὸν ὄνομα “Ἑλλην” μὲ τὸ “εἰδωλολάτρης”.³ Ἄλλ’ ἐκτὸς τούτου ὑπῆρχεν καὶ ἡ πελατειακὴ δουλοπρέπεια, ἥτις τοὺς ἔκαμε νὰ φαντάζονται ὅτι ἦσαν “Ῥωμαῖοι”.⁴

Τὸ κακὸν ἔλαβε καταστροφικὰς διαστάσεις κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας. Τόσον βαθεῖαν ὑπῆρξεν ἡ ἐπιρροὴ τῶν Τούρκων, ὥστε παρ’ ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἔχουν ἐκδιωχθεῖ ἐξ Ἑλλάδος πρὸ σχεδὸν δύο ἑκατονταετηρίδων, ἡ νοοτροπία τῶν καὶ οἱ θεσμοὶ τῶν συνεχίζουσι κατὰ πολὺ νὰ διέπουν τοὺς σημερινούς Ἕλληνας.⁵ Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἔγιναν ὀρισμέναι προσπάθειαι νὰ καθαρισθῇ τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος ἀπὸ “τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως”, ἀλλὰ συντόμως ἄλλα συμφέροντα ἀντινήρησαν καὶ ἐματαίωσαν τὴν ὀλοτελὴν κάθαρσιν.

Ὁμιλῶντας περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῶν ξένων λέξεων ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς, γράφει ὁ Πατὴρ τῆς γλωσσολογικῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπιστήμης, ὁ μέγιστος τῶν γλωσσολόγων μας, Γεώργιος Χατζιδάκις: “ Τότε θὰ καταστῇ ἡμῖν δυνατὸν νὰ νοήσωμεν ἀκριβῶς οὐχὶ μόνον τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ— τοῦτο μάλιστα πάντων— τίνων πραγμάτων δηλωτικαὶ λέξεις μετὰ τῶν ἀντιστοιχῶν ἐννοιῶν καὶ πραγμάτων εἰσῆλθον καὶ ἐγνώσθησαν ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐπομένως τίνα ἐπίδρασιν ἔσχον ἐπὶ τὸν βίον ἡμῶν. Ἄν τις ἀπὸ τοῦ νῦν θελήσῃ ἐκ τοῦ προχείρου νὰ ρίψῃ βλέμμα ἐπὶ ταῦτα, θὰ ἴδῃ τὰς μὲν τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς ὑποδηματοποιΐας λέξεις Ἰταλικάς, τὰς δὲ τῆς ποιμενικῆς Βλαχικάς, τὰς τῶν φαγητῶν καὶ τὰς τῶν ὑβρεῶν Τουρκικάς, τὰς τῶν ὑφασμάτων καὶ κοσμημάτων, τὰς τοῦ συρμοῦ

² Τὸ ὄνομα “γραικός” ἦτο ἡ ὀνομασία τὴν ὁποίαν ἐπέλεξαν οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (*Μετεωρολογικά* I, 352a), ἀνάγεται εἰς τὸ “Γραικοί”, ἓναν λαὸν ὅστις κατῴκει πλησίον τῆς Δωδώνης τῆς Ἠπείρου, κί’ ἔχει καταστῆ ἡ σημερινὴ ὀνομασία τῶν διαφόρων Εὐρωπαϊῶν διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἀντὶ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ὀνομάτων Ἑλλην καὶ Ἑλλάς.

³ Χάριν εἰς τὸν μέγαν διδάσκαλον τοῦ Γένους, τὸ ἀείμνηστον Ἀδαμάντιον Κοραῆν, ὅστις ἐπανεισήγαγεν τὸ ἐθνικὸν μας ὄνομα.

⁴ Τὸ κακὸν τοῦτο ἔχει συνεχίσει καὶ μέχρι τὴν ἐποχὴν μας, ὅταν κανεὶς ὑπερηφανεύεται διὰ τὸ καθαρόαιμόν του καὶ γελοιοποιεῖται, προσδιορίζοντας τὸν ἑαυτὸν του ὡς “Ῥωμιοί”!

⁵ Πρβλ. Γ. Χατζιδάκιν, *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, 2α ἔκδ., Ἀθῆναι 1967, σελ. 30: “Ὅτε δὲ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα πολλὰ ἀπὸ βαρρᾶ βαρβάρων ὄρδα ἐπέτρεχον τὴν Ἑλλάδα καὶ τινες τούτων καὶ ὀριστικῶς ἐγκατέστησαν ἐν αὐτῇ, καὶ πάλιν ὅτε βραδύτερον κατεκτήθημεν ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Τούρκων, τότε οὐκ ὀλίγα βαρβαρικὰ λέξεις εἰσεχώρησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν”.

καθόλου Γαλλικὰς κλπ. καὶ θὰ νοήσῃ εὐθύς τίνων πραγμάτων διδάσκαλοι ἐγένοντο ἡμῖν ἕκαστοι τούτων”⁶.

Εἶναι δὲ αὐτονόητον καὶ ἀναντίρρητον, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὅτι ἡ γλῶσσα ἦν χρησιμοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος, αἱ λέξεις καὶ αἱ φράσεις του ἐκφράζουν τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι του, τὴν νοοτροπία του. Ὅταν, λοιπόν, τὸ λεξιλόγιον τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνοῦ συνίσταται εἰς τὰ *ρουσφέτια* πὺ ἀναζητᾶ κι’ ἐλπίζει διὰ νὰ “τὴν βολέψῃ” καὶ νὰ “τρυπώσῃ κάπου” διὰ νὰ “ἐξασφαλίσῃ τὸ μέλλον του” καὶ ἄς μὴ εἶναι κατάλληλος διὰ τὴν ἐργασίαν πὺ τοῦ ἀναθέτου· ὅταν ὁ ἰατρὸς προσπαθῇ παντοίῳ τρόπῳ νὰ εἰσπράξῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα *μπαξίσια* ἀπὸ τὸν πτωχὸν καὶ πειναλέον διὰ νὰ κἀνῃ “σωστὰ τὴ δουλειά του” πρὸς τὸν ἀσθενῆ τοῦ πληρώνοντος, πρᾶγμα πὺ εἶναι αὐτονόητον, κατὰ τὴν ἠθικὴν τοῦ Ἱπποκρατίου ὄρκου· ὅταν οἱ κυβερνῶντες, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν Ἑλληνα Πλάτωνα (*Πολιτεία*), θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπηρετοῦν τὸ ἔθνος χωρὶς φιλοκερδίαν, δρᾶττονται τῆς εὐκαιρίας νὰ ἀποταμιεύσουν πλοῦτη διὰ τὸν ἑαυτὸν των ἀπὸ τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους ἢ ἀπὸ τὸν φόρον τῶν Εὐρωπαϊῶν ἐργαζομένων πὺ προσέφεραν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν ἀνάπτυξίν της· ὅταν πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἔχομεν μίαν εὐτελεῆν ἐργασίαν διὰ νὰ φαίνεται ὅτι πληρώνωμεν φόρον καὶ μίαν ἄλλην πλεον κερδοφόρον ἀφορολόγητον διὰ νὰ ζῶμεν εὐμαρῶς, ὅλα αὐτὰ, λέγω, δὲν εἶναι συνέχεια τοῦ τουρκικοῦ μεσαιωνικοῦ πνεύματος, νοοτροπίας καὶ διαγωγῆς; Ποῦ εἶναι τὸ πραγματικῶς ἑλληνικὸν στοιχεῖον τῆς δικαιοσύνης, τῆς μεγαλοφροσύνης, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἐντιμότητος, καὶ τοῦ φιλοτίμου εἰς μίαν τοιαύτην διαγωγὴν; Ἡ ἔννοια τῆς Δημοκρατίας συνεπάγεται εὐθύνην. Τὸ ἄτομον ἐργάζεται διὰ τὸ σύνολον καὶ τὸ σύνολον πράττει διὰ τὸ ἄτομον. Δημοκρατία δὲν εἶναι μόνον τὸ δικαίωμα νὰ καίγομεν τὰς Ἀθήνας· αὐτὸ εἶναι ἀναρχία! Ἀλλὰ ποῦ εἶναι ἡ εὐθύνη ὅταν ὁ καθεὶς σκέπτεται μόνον τὸν ἑαυτὸν του καὶ κοιτάζει κοντοφθάλμως μόνον τὸ ἰδικόν του συμφέρον καὶ μόνον τὸ σήμερον; Αὐτὸς ὁ δρόμος τῆς φιλαυτίας εἶναι ὁ καλῆτερος τρόπος νὰ ὑπονομευθῇ καὶ νὰ καταστραφῇ ἓνας τόπος, καὶ οἱ Ἕλληνες φαίνεται ὅτι τὸ κατέφερον.

Βεβαίως τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα δὲν ἰσχύουν δι’ ὅλους τοὺς Ἕλληνας ἀνεξαιρέτως. Διότι ὑπάρχουν οἱ φιλαλήθεις, οἱ ἐντιμοὶ, οἱ φιλότιμοι ἄνθρωποι μεταξὺ μας, οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν βλέποντας αὐτὰ καὶ τὸν διασυρμὸν τῆς χώρας κι’ αἰσχύνονται διὰ τὰ γινόμενα. Δὲν ὀμιλῶ περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον περὶ ἐκείνων—οἱ ὁποῖοι, δυστυχῶς ἴσως νὰ μὴ εἶναι πλεον ἢ μειοψηφία—οἵτινες ἀμαυρώνουν

⁶ Γ. Χατζιδάκι, *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, σελ. 30.

τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλληνοσ, ὥστε νὰ ἔχη καταντήση εἰς τὸ ἐξωτερικὸν συνώνυμον μὲ τὸ τοῦ ἀπατεῶνος.

Ἀπὸ τὸ καθημερινὸν λεξιλόγιόν μας φαίνεται ἡ σκέψις μας καὶ ἡ ζωὴ μας. Ἐπρεπε ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀπελευθέρωσιν νὰ εἴχαμε ἀποτινάξῃ τὸ λεξιλόγιον αὐτὸ τῆς δουλείας καὶ δουλοπρεπείας καὶ μαζί μ' αὐτὸ καὶ τοὺς τρόπους σκέψεως καὶ ζωῆς οἱ ὁποῖοι ἐκρύβοντο ὀπισθεν αὐτοῦ. Ἐπρεπε νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐξυγίανσιν καὶ νὰ ἐδραιώσωμεν τὴν πολιτείαν μας ἐπὶ ὑγιῶν, δημοκρατικῶν καὶ διαφανῶν βάσεων. Οὔτε ὁ Ῥωμαϊκὸς πελατειασμὸς οὔτε ὁ τουρκικὸς “ῥαγιαδισμὸς” εἶχον θέσιν ἐν Ἑλλάδι. Τὸ κράτος δυστυχῶς ἀπέτυχεν εἰς τὴν παιδείαν, τὴν κάθαρσιν, τὸν οἰκονομικὸν τομέαν, τὸν κοινωνικὸν καὶ ἠθικὸν βίον τοῦ Ἑθνους, τὴν διατήρησιν τῆς γλώσσης ἡμῶν.

Μεγίστη ζημία ἐγένετο ὅτε ἦλθον οἱ Μικρασιάται. Ὡς ἀπόγονοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔχρηζον βοηθείας, καὶ ἡ χώρα καλῶς ἤνοιξεν τὴν θύραν εἰς αὐτούς. Ἄλλ' αὐτοὶ, ἀντὶ νὰ ἐξελληνισθοῦν⁷, ἔφερον τὸν τουρκισμόν, τὸν ὁποῖον εἴχομεν ἀρχίσει νὰ λησμονῶμεν. Μὲ τὴν ἀνατολητικὴν νοοτροπίαν των, μᾶς ἔφερον καὶ τοὺς “ἀμανέδες”, τὰ “ζεμπέκικα”, τὰ “ρέμπέτικα” καὶ τὰ “χασάπικα”, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν σχέσιν εἶχον πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν⁸. Οἱ Ἕλληνες ἔγιναν “λεβέντες” καὶ “μᾶγκες” καὶ “νταήδες” (ὅλα τουρκικά!) καὶ ... “μπαμπέσηδες” (ἀλβανικόν). Καὶ τὸ κράτος τὸ ἀνίκανον, ἀντὶ νὰ μορφώσῃ αὐτούς τοὺς ἀπαιδεύτους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας⁹, νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰ ὀνόματά

⁷ Πρό τινων ἐτῶν ἔτυχον νὰ συνοδεύσω μίαν κυρίαν ἐπισκεπτομένην μίαν γραίαν 84 ἐτῶν. Ἡ συζήτησις των ἔλαβε χώραν τουρκιστί, ἐφ' ὅσον ἡ γραία δὲν ἐγνώριζεν τὴν Ἑλληνικὴν. Ὅταν ἐφύγομεν, ἠρώτησα τὴν κυρίαν, πόσα ἔτη κατοικεῖ ἡ γηραιᾶ γυνὴ ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἀπάντησις ἦτο ὅτι ἦλθεν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας τεσσάρων ἐτῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶχεν κατοικήσει ἐν Ἑλλάδι ὀγδοήκοντα ἔτη— χωρὶς νὰ μάθῃ Ἑλληνικά! Θὰ ἔπρεπε, ἄραγε, τοιοῦτοι ἄνθρωποι νὰ θεωρῶνται Ἕλληνες; Τὴν θὰ ἔλεγεν, ἄραγε, ὁ Ἰσοκράτης, ὅστις ἐδίδαξεν (*Πανηγυρικὸς* 4. 50) “καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκεν μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας” (καὶ ἔκαμε τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα νὰ μὴ εἶναι ζήτημα γένους, ἀλλὰ ζήτημα διανοίας, καὶ νὰ ἀποκαλοῦνται Ἕλληνες μᾶλλον ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι μετέχουν εἰς τὴν ἰδικὴν μας παιδείαν παρὰ ἐκεῖνοι πού μετέχουν εἰς τὴν κοινὴν φύσιν μας);

⁸ Καὶ σήμερον ὑπάρχουν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ μᾶς τὰ παρουσιάσουν ὡς δὴθεν Βυζαντινά, διότι δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν πικρὰν ἀλήθειαν.

⁹ Ὁ ἐνδιαφερόμενος ἀναγνώστης δύναται νὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Δ. Βυζαντίου, *Βαβυλωνία*, διὰ νὰ ἴδῃ τὴν σκέψιν, φρασεολογίαν καὶ τὸ λεξιλόγιον τῶν Ἀνατολιτῶν, ὅπως καὶ τῶν ὑπολοίπων Ἑλλήνων ἐν τῇ ὑποδούλῳ Ἑλλάδι.

των εἰς Ἑλληνικά¹⁰, ἄφησε αὐτὸ τὸ στοιχεῖον εἰς τὴν μοῖραν του, ὥστε ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ νοθεύσῃ τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα.

Ἡ σημερινὴ μορφή τῆς γλώσσης τῆς Ἑλλάδος ἔχει καταντήσει Βαλκανικὴ. Ἡ περίφημη γλῶσσα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους, ἀκόμη καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔχει μετατραπῆ εἰς ἓνα βαλκανικὸν συνονθύλευμα ἀποτελούμενον ἀπὸ ἑλληνικὰς, τουρκικὰς¹¹, ἀλβανικὰς¹², σλαυικὰς¹³, καὶ λατινο-ιταλικὰς¹⁴ λέξεις (καὶ ἰδέας), ἔχοντας ἐνισχυθῆ τελευταίως μὲ Ἀγγλο-αμερικανικὰς ἀκαλαισθησίας, ὅπως, “μπαράζ”, “φαστφουντάδικο”, “κομφούζιο”, “ντόπινγκ”¹⁵ “πάζλ”¹⁶, “πάρτ-τάϊμ”, “πρές-κόνφερενς”, “ρεπόρτερ”, “σόου-μπίζνες”, κ.ἄ.¹⁷,

¹⁰ Νὰ συλλογισθῆ κανεὶς ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη σήμερον Ἕλληνες φέροντες ὀνόματα ὅπως Τζίνογλου (= Υἱὸς τοῦ Διαβόλου) ἢ παρόμοια! Ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ ἰδικόν μου ὄνομα “πηγαίνει πίσω”.

¹¹ Π.χ. χαμπάρι (ἀντὶ νέα), χαράτσι (ἀντὶ ἄδικη φορολογία), γιουροῦσι (ἀντὶ ἔφοδος), τζάμπα (ἀντὶ δωρεάν), μετερίζι (ἀντὶ προμαχῶν(ας)), καυγᾶς (ἀντὶ φιλονεικία), τζάκι (ἀντὶ ἐστία), παποῦτσι (ἀντὶ ὑπόδημα), τεμπέλης (ἀντὶ ὀκνηρός), λεκές (ἀντὶ κιλίς -λίδα), χάλια (ἀντὶ ἐλεεινὴ κατάσταση), χαλί (ἀντὶ τάπη-τας), φουκαράς (ἀντὶ ταλαίπωρος, δυστυχής, πτωχός), κτλ. κτλ.).

¹² Π.χ. ἀμπάριζα (ἀντὶ παρασύρω, κτλ.), βλάμης (ἀντὶ γενναῖος), λοῦμπα (ἀντὶ κοίλωμα), λοῦτσα (ἀντὶ κοιλότης-τητα), μπαμπέσης (ἀντὶ πανοῦργος, δόλιος), μπέσα (ἀντὶ λόγος τιμῆς), πλιάτσικο (ἀντὶ λεία), σβέρκος (ἀντὶ αὐχὴν-ένας), τσοῦπρα (ἀντὶ νεάνις, κοριτσάκι), φάρα (ἀντὶ γένος, συγγένεια).

¹³ Π.χ. ντόμπρος (ἀντὶ καλός, εἰλικρινής), ζαβλακῶνω (ἀντὶ ἀποχαυνῶ), ῥοῦχο (ἀντὶ ἔνδυμα), σβάρνα (ἀντὶ βωλοκόπος).

¹⁴ Π.χ. σπίτι (ἀντὶ οἰκία), πόρτα (ἀντὶ θύρα), μαγαζί (ἀντὶ κατάστημα), κασέλα (ἀντὶ κιβώτιον), κολῶνα (ἀντὶ στῦλος), σίγουρος, -ρα (ἀντὶ βέβαιος, ἀσφαλῶς, ὁπωσδήποτε), ἀράδα (ἀντὶ σειρά), ἀρλοῦμπα (ἀντὶ ἀνόητα λόγια, κενολογία), ἀτσάλι (ἀντὶ χάλυψ, -βας), βίζιτα (ἀντὶ ἐπίσκεψις), γαλαρία (ἀντὶ στοά, σήραξ -γα), γραπῶνω (ἀντὶ πιάνω, ἀρπάζω), ἰνφλουέντσα (ἀντὶ ἴωση), καπέλο (ἀντὶ πῖλος), κορνίζα (ἀντὶ πλαίσιον εἰκόνας), κουζίνα (ἀντὶ μαγειρεῖον, κτλ.), κουκούτσι (ἀντὶ πυρήν-νας), κουνιάδος (ἀντὶ ἀνδράδελφος, γυναικάδελφος), κουράγιο (ἀντὶ θάρρος), μπουγάδα (ἀντὶ πλύσιμον), μπουνια (ἀντὶ γρόνθος, γροθιά), τσαμπί (ἀντὶ βότρυς), φασαρία (ἀντὶ θόρυβος, ἐπισόδειον), φουγάρο (ἀντὶ καπνοδόχος), φούρια (ἀντὶ βιασύνη), φουρτοῦνα (ἀντὶ τρικυμία, θαλασσο-ταραχή).

¹⁵ Ξεχνῶντας ὅτι Ἑλληνικὴ λέξις δὲν ἄρχεται ἀπὸ ντ. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ τὴν περιβόητον “ντομάτα”. Ὁ σωστὸς τύπος εἶναι “τομάτα”.

¹⁶ Ποία ἑλληνικὴ λέξις δύναται νὰ λήγῃ εἰς ζλ;

¹⁷ Πρβλ. ἐπίσης ἐρ-κοντίσιον (ἀντὶ κλιματισμός), κομπιούτερ (ἀντὶ ὑπολογιστής), ἴντερνετ (ἀντὶ διαδίκτυον), λιβινγκ-ρουμ (ἀντὶ μέγαρον, καθιστικόν), μανάτζερ (ἀντὶ χειριστής), μάρκετινγκ (ἀντὶ ἀγοραστική), μίτινγκ (ἀντὶ συνάντησις, συγκέντρωσις), μόνιτορ (ἀντὶ ὀθόνη), κτλ. κτλ. Αἱ λέξεις εἶναι πάρα πολλάι, ὅπως καὶ αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς Γαλικῆς (π.χ. ἀσανσέρ [ἀντὶ ἀνελκυστήρ -ηρας]), γκάφα [ἀντὶ λάθος], γκριμάτσα [ἀντὶ μορφασμός], κομφόρ [ἀντὶ ἄνεσις -σεις]).

καθὼς καὶ τεχνολογικούς ὄρους, οἱ ὁποῖοι ἔχρηζον μεταφορὰν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Οὕτω ἀπολέσθη ἡ Ἑλληνικὴ ταυτότης καὶ ὁ προσανατολισμός. Κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1974, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐδέχθη τὰ πυρὰ τοῦ λαϊκισμοῦ. Ἀντὶ “ἀέρας”, ἡ ὁποία λέξις ἦτο ἤδη δημοτικὴ, ἐλέχθη “ἀγέρας”, διὰ νὰ ἐλκυσθοῦν οἱ ψῆφοι ὀρισμένων στρωμάτων. “Ἡ γλῶσσα τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνοῦ ἔπρεπε νὰ διαφοροποιηθῆ ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴν γλῶσσαν τοῦ Ἑθνους. Μόνον οὕτω θὰ προώδευεν τὸ Ἑθνος”, ἦτο ὁ ἰσχυρισμός. Πρῶτον κακόν: ὁ μαλλιαρὸς τύπος τῆς Δημοτικῆς, τὸ Βαλκανικὸν τοῦτο κρᾶμα, ὑψώθη εἰς ἐθνικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ συνοδευθῆ ὑπὸ τοῦ δευτέρου κακοῦ: τὴν ἀτονίαν. Οἱ θιασῶται τοῦ μαλλιαρισμοῦ ἐξαπέλυσαν συστηματικὴν ἐκστρατείαν νὰ ἐκδιώξωσι κάθε στοιχεῖον τῆς εὐπρεποῦς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων—ἡ ὁποία δὲν ἦτο παρὰ ἡ πατροπαράδοτος γλῶσσα τοῦ Ἑθνους—καὶ νὰ τὴν ἀντικαταστατήσωσι μὲ νέους σχηματισμούς. Ἄλλοτε ἐχρησιμοποιοῦν διαλεκτικὰ στοιχεῖα. Ἀλλὰ κυρίως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν στήριξιν καὶ ἐνσωμάτωσιν βαρβάρων λέξεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀντικατέστον Ἑλληνικὰς λέξεις. Καὶ εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι αἱ ἀντικατασταθεῖσαι λέξεις εἶναι ἀπείρως ὠραιώτεραι καὶ εὐηχώτεραι τῶν ἀκαλαισθητῶν ὑποκαταστάτων¹⁸. Οὕτω, μαλλιαροὶ-δημοτικισταὶ γλωσσολόγοι τῆς σήμερον Ἑλλάδος, διδάσκουν τοὺς ἀφελεῖς ἀπίστευτα πράγματα, ὅτι λ.χ. αἱ λέξεις “μπαρμπέρης”, “ντουβάρη” καὶ ἄλλαι παρόμοιαι εἶναι αἱ “κληρονομημένοι” λέξεις, δηλ., αἱ γνήσιαι λέξεις, ἅτινας μανθάνουν τὰ νήπια ἐκ σπαργάνων καὶ ἐν τρυφερᾷ ἡλικίᾳ ἀπὸ τὴν μητέρα των, ἐνῶ αἱ λέξεις “κουρέας” καὶ “τοῖχος” εἶναι αἱ λόγια λέξεις, ξένα πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, αἵτινες ἐπεβλήθησαν τοῦ λαοῦ εἰς τὸ σχολεῖον!¹⁹ Εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῆ κανεὶς τερατωδέστερον ψεῦδος τούτου.

Σήμερον εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι αἱ γλωσσικαὶ μεταρρυθμίσεις τοῦ 1976-1981 δὲν ἀπέφερον τὴν ἀναμενομένην γλωσσικὴν λύτρωσιν τοῦ λαοῦ. Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες δὲν γνωρίζουν οὔτε τὴν ἀρχαίαν οὔτε τὴν νέαν Ἑλληνικὴν. Ἡ νεολαία, ἥτις διάγει ἐν λεξιπενίᾳ, ὑποσιτίζεται ἀπὸ μερικὰς ἑκατοντάδας λέξεων καὶ ‘συνεννοεῖται’ συνθηματικῶς. Εἶναι δὲ ἀναμφισβητήσιμον ὅτι τὸ γλωσσικὸν ἐπίπεδον δεικνύει τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ἡ γλῶσσα εἶναι ὑγιᾶ,

¹⁸ Πρβλ. π.χ. χαμπάρι – χαμπέρια (= νέα, εἰδήσεις), ντόμπρος (= καλός), παπούτσι (= ὑπόδημα), ντουβάρη (= τοῖχος), τζάμπα (= δωρεάν), μπουγάδα (= πλύσιμον), πλιάτσικο (ἀντὶ λεία), σβέρκος (ἀντὶ ἀνθήν-ένας).

¹⁹ Πρβλ. τοιούτους ἰσχυρισμούς ἐν τῷ ὑπ ἐμοῦ ἐκδοθέντι τιμητικῷ τόμῳ: Chrys C. Caragounis (ed.), *Greek. A Language in Evolution: Essays in Honour of Antonios N. Jannaris*, Hildesheim: G. Olms, 2010, ἰδ.σελ. 241.

αὐτοπροστατεύεται. Ὄταν εὐρίσκεται ἐν παρακμῇ, τότε εἰσβάλλουν ὄλων τῶν εἰδῶν ξενικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα μολύνουν τὴν γλῶσσα²⁰. Εἰς ταύτην τὴν κατάστασιν ἔχει καταντήσει ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα σήμερον ἐξ αἰτίας τοῦ φθηνοῦ λαϊκισμοῦ καὶ τοῦ Μαλλιαρισμοῦ. Ὁ Ἕλληνας δὲν αἰσθάνεται ὑπερήφανος πλέον διὰ τὴν γλῶσσαν του. Οὐδὲν θαῦμα, λοιπόν, ἐὰν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὸ γλωσσικὸν τοῦτον πρόβλημα καὶ ἄς στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὸ ἄμεσον καὶ μείζον πρόβλημα τῆς σημερινῆς καταστάσεως, τῆς ὁποίας τὸ γλωσσικὸν κείται, ὅμως, εἰς τὴν ρίζαν τοῦ σημερινοῦ προβλήματος.

Ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι καὶ πράττειν μᾶς ὀδήγησαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρηνοῦ. Εὐθύνας φέρουν ὅλοι, καὶ οἱ πολιτικοί, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἔχουν ἐπιδείξει τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα νὰ ἡγηθοῦν τοῦ ἔθνους καὶ εἶναι ἄμοιροι τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ λαοῦ, καὶ ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡς φαίνεται, ἔχει στραφεῖ πρὸς τὸ προσωπικὸν του συμφέρον τῆς σήμερον, καὶ δὲν συλλογίζεται ὅτι διὰ νὰ λειτουργήσῃ ἡ κοινωνία κανονικὰ καὶ αὔριον: τὰ νοσοκομεῖα, ἡ περίθαλψις, τὰ σχολεῖα, θὰ πρέπει ὁ καθεὶς νὰ συμβάλλει μὲ τὸν ὀβολόν του. Ἐὰν οἱ φόροι ἐπληρώνοντο συνειδητῶς, δὲν θὰ ἠύρισκετο τὸ ἔθνος εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν. Καὶ οἱ φόροι θὰ ἐπληρώνοντο, ἐὰν ὁ λαός δὲν εἶχε συνηθίσῃ νὰ ζῆ κατὰ τὴν συμπεριφορὰν τῆς μεσαιωνικῆς νοοτροπίας καὶ τῶν θεσμῶν της. Καὶ ἐὰν οἱ Ἕλληνες ἐφοπλισταὶ ἐδείκνυον τὴν παραμικρὰν ἀγάπην διὰ τὸ Γένος, κι' ἐπλήρωναν κανονικὸν φόρον ἀντὶ τοῦ 6% διὰ τὴν χωρητικότητα σὲ τόνους τῶν πλοίων των καὶ τίποτε διὰ τὰ κέρδη των, τὸ κράτος δὲν θὰ ἦτο πτωχόν.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ κατάπτωσις μας εἰς τὴν τελικὴν της ἀνάλυσιν εἶναι ἀπόρροια τῆς πνευματικῆς καταστάσεώς μας. Μὲ τὴν ἄνοδον τοῦ ἐπιπέδου ζωῆς τῶν τελευταίων ἐτῶν ἀπεμακρύνθημεν ἀπὸ τὸν Θεόν. Πολλοὶ τῶν ὁμοεθνῶν μας ἔγιναν ἄθεοι καὶ ἀκόμη καὶ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν (πιστῶν) ἐψύγη. Ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ ἔχει γίνῃ πλέον ἀντικείμενον εἰρωνείας καὶ χλευασμοῦ. Ἐμπιστεύθημεν εἰς τὴν ἰδικὴν μας σοφίαν καὶ ἰκανότητα, καὶ νὰ ποῦ κατηντήσαμεν. Ἴσως, ὅμως, θὰ πρέπει νὰ ἰδῶμεν τὴν παροῦσαν κατάστασίν μας καὶ ὡς τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ. Ἴσως πίσω ἀπὸ αὐτὸ ποῦ φαίνεται ὡς ἡ καταστροφή μας νὰ κρύβεται ἡ ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς. Ἴσως ὁ πανεύσπλαγχος Θεὸς νὰ ἔχη ἀκόμη σχέδια διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος,

²⁰ Πρβλ. καὶ Μπαμπινιώτην (*Ἡ γλῶσσα ὡς ἀξία*, 1994 καὶ *Ἑλληνικὴ γλῶσσα· παρελθόν, παρόν, μέλλον*, 2000), ὁ ὁποῖος ὡσαύτως ὁμιλεῖ περὶ “μολύνσεως” τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε διὰ νὰ ἐξανθρωπίσῃ τὸν Δυτικὸν κόσμον καὶ ἐτίμησε τὴν γλῶσσα του ἰδιαίτερος, δίδοντας δι' αὐτῆς τὴν τελικὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Ἐαυτοῦ τοῦ πρὸς τὸν κόσμον. Ἐὰν ἐπιστρέψωμεν εἰς Αὐτόν, μᾶς ἔχει δώσει διαβεβαιώσεις ὅτι δὲν θὰ μᾶς ἀποστραφεῖ— “τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω” (Ἰωάν 6:37).

Ὁ δρόμος, ὅστις ἀνοίγεται ἔμπροσθέν μας φαίνεται μακρὺς. Θὰ εἶναι πολὺ δύσκολος. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι πρέπει νὰ μειωθοῦν δραστηκῶς. Φαντασθῆτε τὸ βρετανικὸν BBC νὰ ἔχη (εἰάν εἶναι σωσταὶ αἱ πληροφορίες μου) τέσσαρες-πέντε φορὰς ὀλιγωτέρους ὑπαλλήλους ἢ ἡ EPT! Ἀλλὰ τώρα ἡ ὀκνηρὰ, ἄκαρπος ζωὴ ἐτελείωσε. Αἱ δημόσια θέσεις δέον νὰ προκηρυχθοῦν, καὶ οἱ ἰκανώτεροι καὶ ἐργατικώτεροι νὰ τὰς καταλάβουν. Καὶ ὄχι ἐφ' ὄρου ζωῆς· διότι τοῦτο εἶναι ἡ καλητέρα προϋπόθεσις διὰ νὰ συνεχισθῇ ἡ διαφθορά. Ἀφοῦ ἐπιδείξουν ὅτι ἐργάζονται συνειδητῶς καὶ ἐξυπηρετοῦν τὸν λαόν—τὸν ὁποῖον μέχρι τοῦδε δὲν ἐξυπηρετοῦν—νὰ ἀνανεώνηται ἡ ἐργατικὴ συμβασίς των κατ' ἔτος. Ὁ λαὸς πρέπει νὰ ἀπαιτήσῃ μίαν ἀπόλυτον κάθαρσιν εἰς τὰς διαφόρους ἀρχὰς καὶ ὑπηρεσίας τοῦ κράτους, ὅπου σήμερον ὁ πολίτης “βουλιάζει” εἰς τὴν διαφθορὰν καὶ ἀδικίαν καὶ ὅπου τὰ *μαξίσια* “παίρνουν καὶ δίνουν”.

Οἱ ἔχοντες ἀπολέσει τὰς ἐργασίας των θὰ χρειασθοῦν τὴν βοήθειαν τῶν οἰκονομικῶς ‘δυνατῶν’ καὶ τοῦ κράτους. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία θὰ ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ τὴν βοήθειάν της. Εἰς τὴν πρωτόγονον Ἐκκλησίαν, τὰ ἀγαθὰ πὺρ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν της ἡ Ἐκκλησία τὰ διέθετε διὰ νὰ πληρώσῃ τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν, ὄχι διὰ νὰ ἐγείρῃ μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς. Θὰ ἠδύνατο, ὅμως, καὶ αὐτοὶ νὰ προσφέρουν προσωρινὴν ἐργασίαν ἐπὶ χαμηλωτέρου μισθοῦ—διὰ τί ὄχι; —π.χ. νὰ καθαρίσουν τὰς πόλεις ἀπὸ τὰ ἀποτσίγαρα καὶ τὰς τοιχοκολήσεις καὶ ἐπιγραφὰς καὶ νὰ καταγράφουν ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ρυπαίνουσι καὶ μολύνουσι τὸ περιβάλλον!—, ἕως ὅτου γίνῃ δυνατὸν νὰ διοχετευθοῦν κι' αὐτοὶ εἰς καλητέρας θέσεις. Τὸ αὐτὸ ἔκαμον καὶ οἱ Κορεᾶται, ὅταν κι' αὐτοὶ ἦλθον ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ΔΝΤ. Ἠργάσθησαν ὅλοι μαζί καὶ ἐντὸς δύο δεκαετιῶν περίπου κατέφεραν νὰ ἀναδείξουν τὴν χώραν των ὡς μία τῶν δυνατωτέρων οἰκονομιῶν τοῦ κόσμου²¹. Ὑπάρχει, λοιπόν, ἐλπίς καὶ δι' ἡμᾶς. Ὁ

²¹ Ὁ γράφων, ὅστις πέρυσι ἔτυχεν προσκλήσεως τοῦ μεγαλητέρου Χριστιανοῦ πανεπιστημίου τοῦ κόσμου ἐν Σεοῦλ Νοτίας Κορέας, νὰ δώσῃ διαλέξεις καὶ νὰ κηρύξῃ, εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἰδῇ τὴν θαυμασίαν πρόοδον εἰς τὴν τάξιν, τὴν εὐπρέπειαν, τὴν καθαριότητα, τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων τῆς Ν. Κορέας.

Θουκυδίδης (*Ἱστορίαι Β΄* 40,1) θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ Περικλέους τὰ βαρυσήμαντα λόγια: “καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινὶ αἰσχρὸν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγει ἔργῳ αἴσχιον”, δηλαδή, “[Ἐμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι] δὲν θεωροῦμεν τὴν πενίαν ἐντροπήν, ἀλλὰ μᾶλλον μεγαλητέρα ἐντροπή εἶναι νὰ μὴ προσπαθῆ τις νὰ τὴν ἀποφύγῃ διὰ τῆς ἐργασίας”.

Ἡ προσευχή μου εἶναι νὰ συντελεσθοῦν ριζικαὶ ἀλλαγὰι εἰς τὴν νοοτροπίαν τῶν Ἑλλήνων, ὥστε νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν μεσαιωνικὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ πράττειν, νὰ γίνουν βαθεῖαι τομαὶ εἰς τὴν δομὴν τοῦ κράτους, τὸ φορολογικὸν σύστημα νὰ ἐξυγιανθῆ, οἱ Ἕλληνες νὰ ἀφήσουν εἰς τὴν ἄκρην “τίς ἐξυπνᾶδες” των, καὶ ὡς ἔντιμοι πολῖται, νὰ σηκώσουν τὴν βαρεῖαν κληρονομίαν των, καὶ νὰ ἀποδείξουν τοὺς ἑαυτοὺς των ἀξίους ἀπογόνους ἐκείνων οἱ ὅποιοι διέπρεψαν. Καὶ εἴθε εἰς τὴν μεγίστην κατάθλιψιν καὶ ταλαιπωρίαν των τὴν ὁποίαν βιώνουν καθημερινῶς, νὰ εὔρουν τὸν δρόμον των πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος μόνος δύναται νὰ συγχωρήσῃ, νὰ παρηγορήσῃ καὶ νὰ ἐξυψώσῃ τοὺς τεταπεινωμένους.